

**Sprawozdanie z realizacji
Wojewódzkiego Programu
Opieki nad Zabytkami
na lata 2006-2009**

ZARZĄD WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO
grudzień 2007 r.

1. Podstawa prawna, cel i zakres monitoringu

Opracowanie stanowi realizację obowiązku wynikającego z art.87 ust. 5 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Zgodnie z zapisami tego artykułu zarząd województwa sporządza co 2 lata sprawozdanie z realizacji programu, które przedstawia sejmikowi województwa..

Podstawą prawną podjęcia prac było Zarządzenie Marszałka Województwa Mazowieckiego z dnia 10 lutego 2006 r. w sprawie powołania Zespołu mającego monitorować, rozwijać i popularyzować Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami.

Niniejsze sprawozdanie wykonano w oparciu o „Raport z monitoringu realizacji Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2006-2009” sporządzony przez Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego w Warszawie.

Monitoring realizacji Programu przygotowano w oparciu o podstawowe wskaźniki przedstawione w załączniku nr 4 do Programu, w rozdziale 7 „Monitoring i ewaluacja Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami”.

Przy monitorowaniu realizacji Programu wykorzystano dane pozyskiwane z Urzędu Marszałkowskiego, Urzędu Ochrony Zabytków oraz publikacji Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

W sprawozdaniu przedstawiono zadania realizowane przez samorząd województwa i jednostki mu podległe, a także dotowane z budżetu Województwa oraz finansowane z funduszy Unii Europejskiej (Zintegrowanego Programu Rozwoju Regionalnego i Sektorowego Programu Operacyjnego Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego oraz Rozwój Obszarów Wiejskich).

Przykładowo przedstawiono zadania realizowane i finansowane przez inne podmioty, które także wdrażają zapisy Programu.

Niniejsze sprawozdanie obejmuje okres od 2006 do końca 2007 roku.

Ilekcóż w tekście pojawia się określenie Program oznacza to Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2006-2009.

2. Aktualne tendencje ochrony zabytków

2.1. Ochrona dziedzictwa materialnego

W sprawie ochrony materialnych zasobów dziedzictwa kulturowego nie pojawiły się w ostatnim czasie nowe dokumenty, jednak analizując kolejne wpisy na **Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego** można zauważyć, że większość wpisanych w ostatnich latach obiektów stanowią budowle obronne i obiekty techniki (mosty, kopalnie, forty...). Może to świadczyć o szczególnym zainteresowaniu ochroną tej grupy zabytków, a są to zabytki, które stwarzają duże możliwości adaptacji na różne cele. Tendencje w zakresie wykorzystania obiektów obronnych i poindustrialnych na cele kulturalne, turystyczne i inne komercyjne są coraz bardziej widoczne również w naszym kraju.

W 2006 r. wprowadzono zmiany w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, które nie dotyczą kwestii zasad ochrony dziedzictwa kulturowego, ale zasad finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy obiektach zabytkowych.

Ochrona dziedzictwa kulturowego, a szczególnie ochrona i rewaloryzacja zabytków jest jednym ze strategicznych obszarów **Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020**. Instrumentami realizacji celów strategii są programy operacyjne. Stanowią one podstawę do ubiegania się o środki z budżetu państwa na zadania z zakresu kultury realizowane przez różne podmioty. Ogłoszenie programów (wraz z alokacją finansową) na dany rok budżetowy następuje decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

W 2006 roku realizowanych było 11 programów operacyjnych: Promocja twórczości, Rozwój infrastruktury kultury i szkół artystycznych, Edukacja kulturalna i upowszechnianie kultury, Fryderyk Chopin, Rozwój inicjatyw lokalnych, Promocja polskiej kultury za granicą, Promocja czytelnictwa, Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Patriotyzm jutra, Znaki czasu, Dziedzictwo kulturowe.

Podstawowym celem **Programu Operacyjnego Dziedzictwo kulturowe** jest: ochrona i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, zwiększanie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym dziedzictwa archeologicznego), kompleksowa rewaloryzacja zabytków, zwiększenie roli zabytków i muzealiów w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów

przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowych, udostępnianie zabytków na cele publiczne.

W 2006 roku Program realizowany był w ramach 4 priorytetów: Rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych, rozwój instytucji muzealnych, ochrona dziedzictwa narodowego poza granicami kraju, ochrona zabytków archeologicznych.

W 2007 r. wprowadzono nowy program operacyjny – „Wyspiański”, a w programie „Dziedzictwo kulturowe” pojawiły się 2 dodatkowe priorytety: Tworzenie zasobów cyfrowych dziedzictwa kulturowego i Ochrona zabytkowych cmentarzy (za wyjątkiem grobów i cmentarzy wojennych).

- Zauważalny jest stały wzrost zainteresowania wykorzystaniem zabytków na cele komercyjne, a zwłaszcza zabytków poindustrialnych i fortyfikacji,
- Pojawiła się dodatkowa możliwość uzyskania dotacji w ramach Programu Operacyjnego Dziedzictwo Kulturowe na: ochronę zabytkowych cmentarzy i tworzenie zasobów cyfrowych dziedzictwa kulturowego.

2.2. Ochrona dziedzictwa niematerialnego

Dziedzictwo niematerialne to źródło poczucia tożsamości i ciągłości różnych grup społecznych. W celu ochrony i propagowania tego dziedzictwa na konferencji UNESCO w październiku 2003r. w Paryżu przyjęto Konwencję o ochronie dziedzictwa niematerialnego. Zgodnie z treścią artykułu 2 Konwencji za dziedzictwo niematerialne uważa się „zwyczaje, przekaz ustny, wiedzę i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturową, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki”. Poprzednio jedynym instrumentem normatywnym UNESCO w tej dziedzinie były „Zalecenia dotyczące ochrony kultury tradycyjnej i ludowej” z 1989 r. (Recommendation on the Safeguarding of Traditional Culture and Folklore).

Na przestrzeni ostatnich lat daje się zauważyć stały wzrost zainteresowania ochroną niematerialnych zasobów dziedzictwa kulturowego. W ślad za wspomnianą Konwencją, w 2005r., na Konferencji Generalnej ONZ przyjęto Konwencję UNESCO w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego. Realizacja celów sformułowanych w konwencji ma służyć promowaniu i poszanowaniu różnorodności form wyrazu kulturowego na płaszczyźnie lokalnej, krajowej i międzynarodowej, rozwijaniu interakcji

między kulturami i wzmacnianiu związków między kulturą a rozwojem gospodarczym i spójnością socjalną. Działania te mają służyć ochronie poszczególnych kultur przed negatywnymi skutkami globalizacji, a także przeciwdziałać dominacji silniejszych kultur nad mniej znanymi. Ochrona różnorodności w kontekście globalnym oznacza, że chronić należy zarówno kultury poszczególnych narodów jak również kultury mniejszościowe.

Obecnie tworzona jest Lista Dziedzictwa Niematerialnego, która stanowi jedną z form wdrażania zapisów Konwencji. W naszym rejonie (Europa i Ameryka Północna) zawiera już 20 wpisy (z terenu 18 państw). Lista sporządzana jest w oparciu o podział na następujące kategorie:

- Tradycje i przekazy ustne, w tym język jako narzędzie przekazu
- Spektakle i widowiska
- Zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne
- Wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki
 - Umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem:

- Niematerialne dziedzictwo kulturowe odgrywa coraz większą rolę w rozwoju społeczno gospodarczym regionów,
- Świadectwa kultury niematerialnej w regionie powinny być istotnym elementem polityki samorządu województwa w zakresie opieki nad zabytkami,
- Należy wspierać dążenia społeczności lokalnych do odbudowy tożsamości kulturowej.

3. Uwarunkowania prawne i finansowe

Realizacja Programu przypada w dwu okresach programowania. Nieuniknione są więc zmiany zasad finansowania zadań służących ochronie zabytków z funduszy Unii Europejskiej. Nowe okresy programowania wymuszają opracowanie nowych (bądź aktualizację już obowiązujących) dokumentów strategicznych i programowych określających kierunki polityk zarówno na szczeblu krajowym, jak również wojewódzkim. W okresie realizacji Programu wprowadzone zostały również zmiany w przepisach prawnych regulujących kwestie ochrony zabytków, a mianowicie w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

3.1. Zmiany w przepisach prawnych i krajowych dokumentach programowych i strategicznych

Podstawę prawną do sporządzania „Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami” stanowi **ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami**. Ustawa określa także zasady dotacji do prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków.

Nowelizacja ustawy z 12 maja 2006r. wprowadziła zmiany w art. 81 ust. 1, które umożliwiają dotowanie tych prac przez samorząd województwa, na zasadach określonych w odpowiedniej, podjętej przez samorząd uchwale. Efektem wprowadzonej zmiany jest uchwała nr 24/07 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 19 lutego 2007r. w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych na obszarze Województwa Mazowieckiego.

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami, którego tezy były analizowane w czasie opracowywania Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami, nie został opracowany, a tezy zostały wycofane z oficjalnych stron internetowych i mają tylko znaczenie archiwalne.

Koncepcja zagospodarowania przestrzennego kraju była przedmiotem aktualizacji. Prezentowano kolejne jej wersje, jednak żadna z nich nie została przyjęta. Zgodność Programu z dotychczas obowiązującą Koncepcją została wykazana na etapie jego sporządzania.

Zapisy Programu nie są sprzeczne z przepisami prawnymi oraz krajowymi dokumentami strategicznymi i programowymi obowiązującymi obecnie.

W trakcie realizacji Programu Samorząd Województwa Mazowieckiego przyjął nowe dokumenty strategiczne i programowe. Analizie poddano te z nich, które dotyczą sfery ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Podstawowym dokumentem strategicznym, stanowiącym ważny punkt odniesienia dla wielu opracowań programowych i planistycznych powstających na poziomie regionalnym jest przyjęta w maju 2006 roku **Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020**. Kontynuuje ona kierunki działań określone w strategii uchwalonej w 2001 roku. Dotyczy to również polityki kształtowania wizerunku regionu, która będzie realizowana poprzez promocję Mazowsza między innymi w oparciu o walory środowiska kulturowego,

a także poprzez kształtowanie tożsamości regionu. Kierunki działań odnoszące się do sfery ochrony dziedzictwa kulturowego regionu są spójne z zapisami Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2006-2009. Dotyczy to w szczególności takich działań jak: kreowanie pasm turystyczno – kulturowych, rewitalizacja zespołów zabytkowych i ich wykorzystanie dla rozwoju funkcji turystycznych, wsparcie tworzenia parków kulturowych, ochrona i promocja cennych zespołów urbanistycznych i krajobrazów kulturowych wsi i małych miast, ochrona i promocja unikalnej zabudowy drewnianej, kreowanie ośrodków tożsamości kulturowej, pielęgnowanie i kultywowanie lokalnych tradycji, wprowadzenie zintegrowanego systemu informacji kulturalnej promującej między innymi dziedzictwo kulturowe i tradycje, prezentowanie szerokiej oferty związanej z kulturą i folklorem regionu.

Bez zmian pozostały następujące dokumenty programowe i planistyczne:

- **Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego**,
- zachowana zgodność z ustaleniami.
- **Program polityki kulturalnej województwa mazowieckiego na lata 2004 - 2007**, - zachowana zgodność z ustaleniami.

– Zapisy Programu są spójne z obowiązującymi dokumentami strategicznymi i programowymi samorządu województwa.

3.3. Finansowe ramy realizacji zadań służących ochronie dziedzictwa kulturowego

Nowy okres programowania w Unii Europejskiej wiąże się ze zmianami zasad finansowania zadań z funduszy europejskich. W okresie 2007 – 2013 Polska, jako państwo członkowskie Unii Europejskiej jest pełnoprawnym beneficjentem funduszy strukturalnych, które w zakresie zadań służących ochronie i zachowaniu dziedzictwa kulturowego obejmują: 16 Regionalnych Programów Operacyjnych, Program operacyjny Infrastruktura i Środowisko, Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka, Program Kultura (2007 – 2013).

W projekcie **Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2007-2013**, który będzie głównym instrumentem służącym realizacji celów Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego znajdują się priorytety, które stwarzają

możliwości finansowania zadań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego regionu. Należą do nich:

- **Priorytet V. Wzmacnianie roli miast regionu** – w ramach, którego możliwa będzie realizacja działań rewitalizacyjnych w budynkach o wartości historycznej, pod warunkiem zgodności z lokalnymi programami rewitalizacji; Wsparcie kierowane będzie przede wszystkim do ośrodków miejskich będących siedzibami powiatów, w tym Warszawy, Radomia, Płocka, Ostrołęki i Ciechanowa oraz pozostałych miast powiatowych stanowiących ważne centra administracyjne. Na realizację priorytetu przewidziano 89 mln 743 tys. Euro. Beneficjentami programu mogą być: jednostki samorządu terytorialnego, instytucje kultury, szkoły wyższe, organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe, spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe, jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną.
- **Priorytet VI. Wykorzystanie walorów naturalnych i kulturowych dla rozwoju turystyki i rekreacji** – w ramach, którego możliwa będzie realizacja działań z zakresu ochrony i odnowy obiektów oraz zespołów zabytkowych lub historycznych, w szczególności obiektów sakralnych, zespołów fortyfikacyjnych, budowli i zespołów budowli obronnych, parków zabytkowych oraz obiektów przemysłowych. Możliwa będzie także digitalizacja zasobów dziedzictwa kulturowego. Projekty w ramach priorytetu powinny wykazywać bezpośredni lub pośredni wpływ na rozwój gospodarczy regionu. Na realizację priorytetu przewidziano 150 mln 834 tys. euro. Beneficjentami mogą być: - jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne j.s.t. posiadające osobowość prawną, parki narodowe i krajobrazowe, PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne instytucje kultury, organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych, jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną, przedsiębiorcy (dotyczy wyłącznie przedsiębiorców sektora turystyki lub przedsiębiorców działających w partnerstwie publiczno-prywatnym).

Finansowanie zadań związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego regionu jest możliwe także z **Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko** w ramach osi priorytetowej XII: Kultura i dziedzictwo kulturowe, której głównym celem jest -

wykorzystanie kultury i dziedzictwa kulturowego o znaczeniu światowym i europejskim dla zwiększenia atrakcyjności Polski. Do celów szczegółowych tej osi priorytetowej należy min. ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym, w tym szczególnie zabytków wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO oraz Listę Pomników Historii Prezydenta.

O dofinansowanie z programu mogą się ubiegać projekty związane z rewitalizacją, rewaloryzacją, konserwacją, a także adaptacją na cele kulturalne obiektów wpisanych do rejestru zabytków lub zespołów tych obiektów wraz z ich otoczeniem, konserwacją muzealiów i tworzeniem wirtualnych muzeów, a także zabezpieczeniem zabytków przed kradzieżą i zniszczeniem.

Maksymalny poziom dofinansowania projektów wynosi do 85 % kosztów kwalifikowanych. Minimalna wartość projektu wynosi 5 mln euro, za wyjątkiem projektów dotyczących konserwacji zabytków ruchomych, rozwoju zasobów wirtualnych muzeów, zabezpieczenia zabytków przed kradzieżą i zniszczeniem, projektów realizowanych przez państwowe instytucje kultury i współprowadzone z ministrem właściwym ds. kultury i dziedzictwa narodowego. Beneficjentami programu mogą być: jednostki samorządu terytorialnego, instytucje kultury, kościoły i związki wyznaniowe, uczelnie publiczne (w tym artystyczne nadzorowane przez ministra właściwego ds. kultury), archiwa państwowe, przedsiębiorstwa państwowe nie działające w celu osiągnięcia zysku (realizujące projekty dotyczące obiektów na liście UNESCO lub na obszarze pomników historii), organizacje pozarządowe.

Budżet tej osi priorytetowej wynosi 576 mln 435 tys. euro (wraz z wkładem krajowym), w tym 489 mln 970 tys. euro z funduszy strukturalnych.

Kolejnym programem, w którym przewidziano możliwości finansowania projektów kulturalnych związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego jest **Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka**. W ramach priorytetu 6: Polska gospodarka na rynku międzynarodowym, w działaniu 6.4 Inwestycje w produkty turystyczne o znaczeniu ponadlokalnym wspierane będą projekty dotyczące najważniejszych atrakcji turystycznych Polski. Na dofinansowanie mogą liczyć kompleksowe projekty dotyczące odrestaurowania, modernizacji lub zagospodarowania obiektów zabytkowych na cele turystyczne, a także zagospodarowanie, rozbudowa i modernizacja obiektów i terenów przemysłowych na cele turystyczne. Beneficjentami mogą być: instytucje otoczenia biznesu, jednostki samorządu terytorialnego, jednostki administracji rządowej.

Głównym programem wspólnotowym skierowanym do instytucji kulturalnych jest nowy program **Kultura (2007-2013)**. Zastąpił on funkcjonujący do 2006 roku program Kultura 2000. Celem programu jest wzmocnienie przestrzeni kulturowej wspólnej dla Europejczyków, opartej na wspólnym dziedzictwie kulturowym oraz rozwój współpracy pomiędzy twórcami i instytucjami kulturalnymi krajów uczestniczących w programie. Do priorytetów odnoszących się do problematyki ochrony dziedzictwa kulturowego należą:

- wspieranie dialogu między kulturami,
- wspieranie ponadnarodowego obiegu dzieł oraz wyrobów artystycznych i kulturalnych.

Realizacja programu oparta jest na trzech działaniach:

- wspieranie działań kulturalnych – międzynarodowe niedochodowe projekty miękkie z wyłączeniem sektora audiowizualnego, tłumaczenia literackie, akcje specjalne m.in. Europejskie Stolice Kultury;
- wspieranie podmiotów działających w dziedzinie kultury na poziomie europejskim – bieżąca działalność instytucji działających na skalę europejską;
- wspieranie badań oraz gromadzenia i rozpowszechniania informacji.

Budżet programu wynosi 400 mln euro, a beneficjentami mogą być wszelkie organizacje i instytucje, których główna działalność związana jest ze sferą kultury, z wyłączeniem sektora audiowizualnego.

- pojawiły się nowe możliwości finansowania zadań z zakresu ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego z RPO WM, PO Infrastruktura i Środowisko, PO Innowacyjna Gospodarka.
- rozszerzono zakres projektów mogących uzyskać dotacje w ramach Programu Operacyjnego Dziedzictwo Kulturowe o dotyczące ochrony zabytkowych cmentarzy i tworzenia zasobów cyfrowych dziedzictwa kulturowego.

4. Realizacja Programu

Celem Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2006 – 2009 jest stworzenie warunków dla kreowania i realizowania zadań z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na terenie województwa oraz wykorzystanie dziedzictwa kulturowego

jako czynnika wpływającego na rozwój regionu. Realizacja tych zadań jest możliwa dzięki działaniom wielu podmiotów, zarówno pod względem finansowania jak również poprzez współpracę w ramach konkretnych projektów. Przyjęty w Programie układ pasmowy umożliwia tworzenie i koordynację lokalnych oraz ponadlokalnych programów, zwłaszcza o charakterze liniowym, realizowanych przez różne podmioty.

Program opracowany na lata 2006-2009 jest pierwszym dokumentem strategicznym określającym w sposób kompleksowy kierunki polityki Samorządu Województwa w zakresie opieki nad zabytkami. Biorąc pod uwagę czteroletni horyzont Programu przyjęto, że realizacja celów zapisanych w Programie będzie kontynuowana w jego następnych edycjach, o ile w wyniku dokonanej ewaluacji nie zostanie stwierdzona konieczność modyfikacji zapisów.

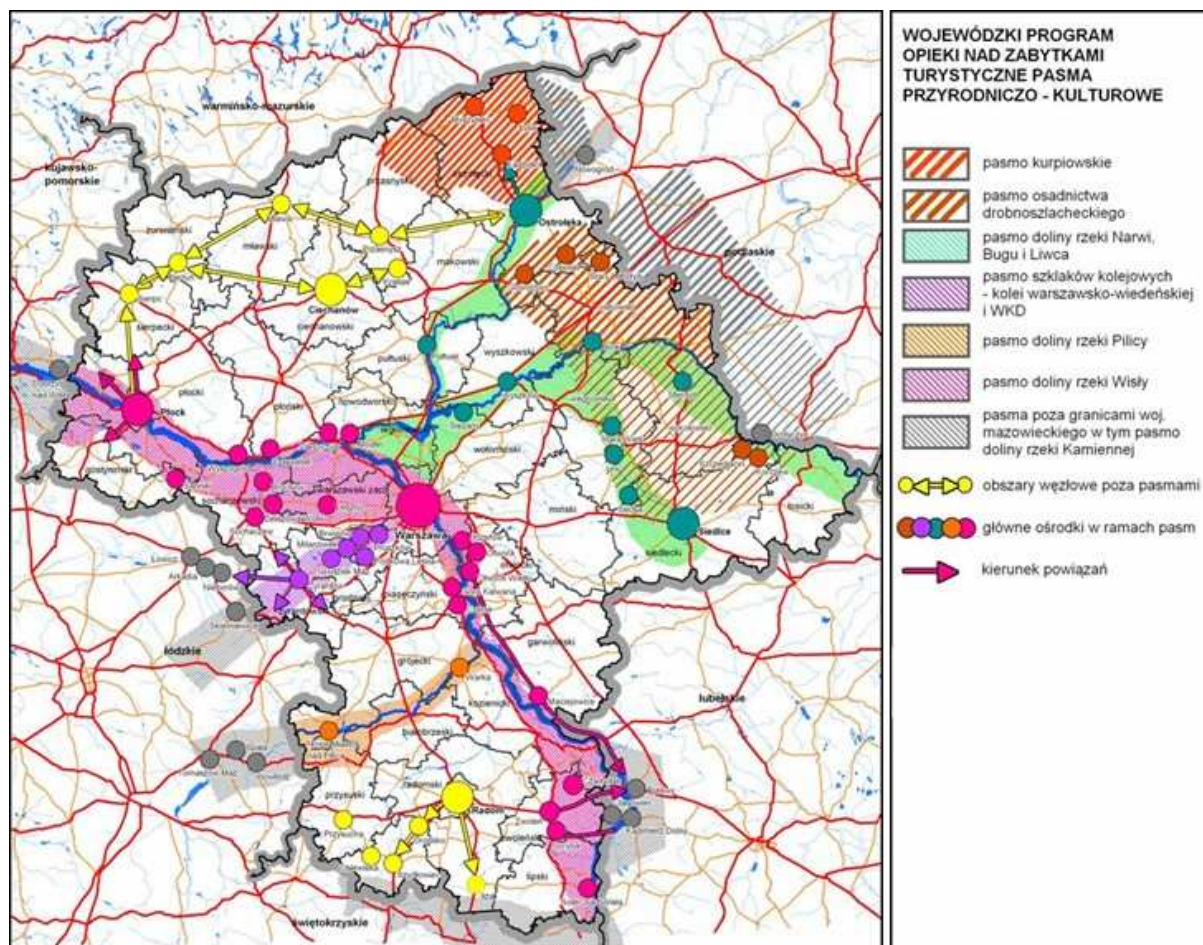
Założono, że część efektów realizacji Programu może być odczuwalna w późniejszym terminie. Zaliczyć do nich można: wzrost świadomości identyfikacji regionalnej mieszkańców województwa, radykalną poprawę stanu zabytków, wykreowanie pasm turystyczno – kulturowych, wzrost akceptacji społecznej dla potrzeb ochrony dziedzictwa kulturowego.

Realizacja zadań zapisanych w Programie powinna pozwolić na uzyskanie do 2009 roku między innymi następujących efektów: wzrostu liczby osób objętych edukacją regionalną, powstanie portali internetowych o tematyce dziedzictwa kulturowego, powstanie regionalnych produktów turystyki kulturowej, powstanie nowych miejsc pracy w wyniku adaptacji obiektów zabytkowych na cele komercyjne.

Określone w Programie działania i zadania służą osiągnięciu celów operacyjnych oraz celu strategicznego, jakim jest:

Utrwalanie dziedzictwa kulturowego regionu w celu budowania tożsamości regionalnej oraz promocji turystycznej Mazowsza w kraju i za granicą w połączeniu z aktywizacją obywatelską i zawodową społeczności lokalnych; kreowanie pasm przyrodniczo – kulturowych.

Program zakłada ochronę zasobów kulturowych w układach pasmowych, wyłonionych w oparciu o historyczne szlaki rzeczne, drogowe i kolejowe oraz obszary charakterystycznej historycznej struktury osiedleńczej.

4.1. Monitoring działań

W sferze ochrony dziedzictwa kulturowego na terenie województwa działają różne podmioty (reprezentujące m.in. administrację rządową, samorządową oraz podmioty gospodarcze, jednostki organizacyjne i organizacje pozarządowe). Samorząd województwa sam realizuje zadania dotyczące ochrony i wykorzystania zasobów kulturowych, ale także wspiera inne podmioty realizujące zadania z tego zakresu. Analizami objęto przede wszystkim te działania, które otrzymały wsparcie Samorządu Województwa mazowieckiego lub korzystały ze środków wspólnotowych.

4.1.1. Działania finansowane w całości lub części z budżetu samorządu województwa

- **Wieloletni Plan Inwestycyjny**

Samorząd Województwa realizuje zapisy Programu poprzez różne działania. Jednym z nich jest wykonywanie zadań umieszczonych w Wieloletnim Planie Inwestycyjnym

Województwa Mazowieckiego na lata 2004-2007. Z zadań figurujących w WPI z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego realizowano w latach 2006 – 2007 następujące inwestycje:

- Rewitalizacja Zamku Książąt Mazowieckich w Ciechanowie – 1mln zł w 2006 r., 500 tys. zł w 2007 r.
- *Budowa Muzealnego Ośrodka Badań nad Epoką Romantyzmu Polskiego w Opinogórze* – 3 mln zł w 2006 r., 5 mln zł w 2007 r.
- *Matecznik Mazowsze – centrum folklorystyczne w Karolinie.*

Ponadto z budżetu samorządu województwa finansowano:

- *Zadania w Muzeum Wsi Radomskiej* - 8 mln zł w 2006r., 3 mln zł w 2007r.
- *Zadania w Skansenie w Sierpcu* – 10 mln 200 tys. zł w 2006r., 7 mln 750 tys. zł w 2007r.

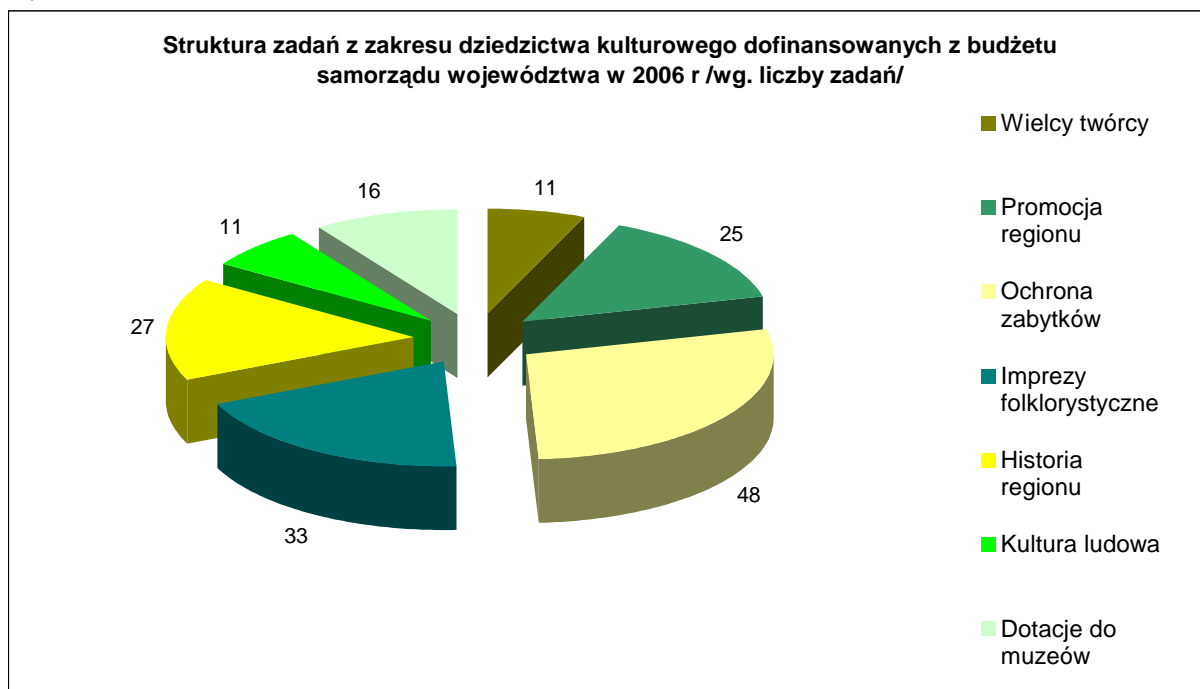
Zadania realizowane w ramach WPI stanowią wdrażanie celu I, działania 3. „Eksponowanie zabytków o szczególnej wartości” i działania 4. „Zapobieganie degradacji zabytków” oraz celu III, działania 2. „Wykorzystanie tożsamości i wartości dziedzictwa jako elementu rozwoju regionalnego i lokalnego” i działania 4. „Wspieranie twórczości artystycznej, ludowej o znaczeniu lokalnym, regionalnym i ogólnonarodowym”.

• **Dotacje**

Podmioty realizujące zadania z zakresu ochrony materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego regionu mogą ubiegać się o dofinansowanie z budżetu samorządu województwa. O przyznaniu dotacji decyduje zarząd bądź sejmik w formie stosownych uchwał.

W 2006 r. dofinansowaniem objęto 171 projektów o różnym charakterze. Największą grupę dofinansowanych zadań stanowią projekty dotyczące ochrony zabytków (48). Następne w kolejności są projekty dotyczące ochrony elementów niematerialnego dziedzictwa regionu (44), do których zaliczają się imprezy folklorystyczne oraz zadania z ochrony i propagowania kultury ludowej.

Wykres nr 1

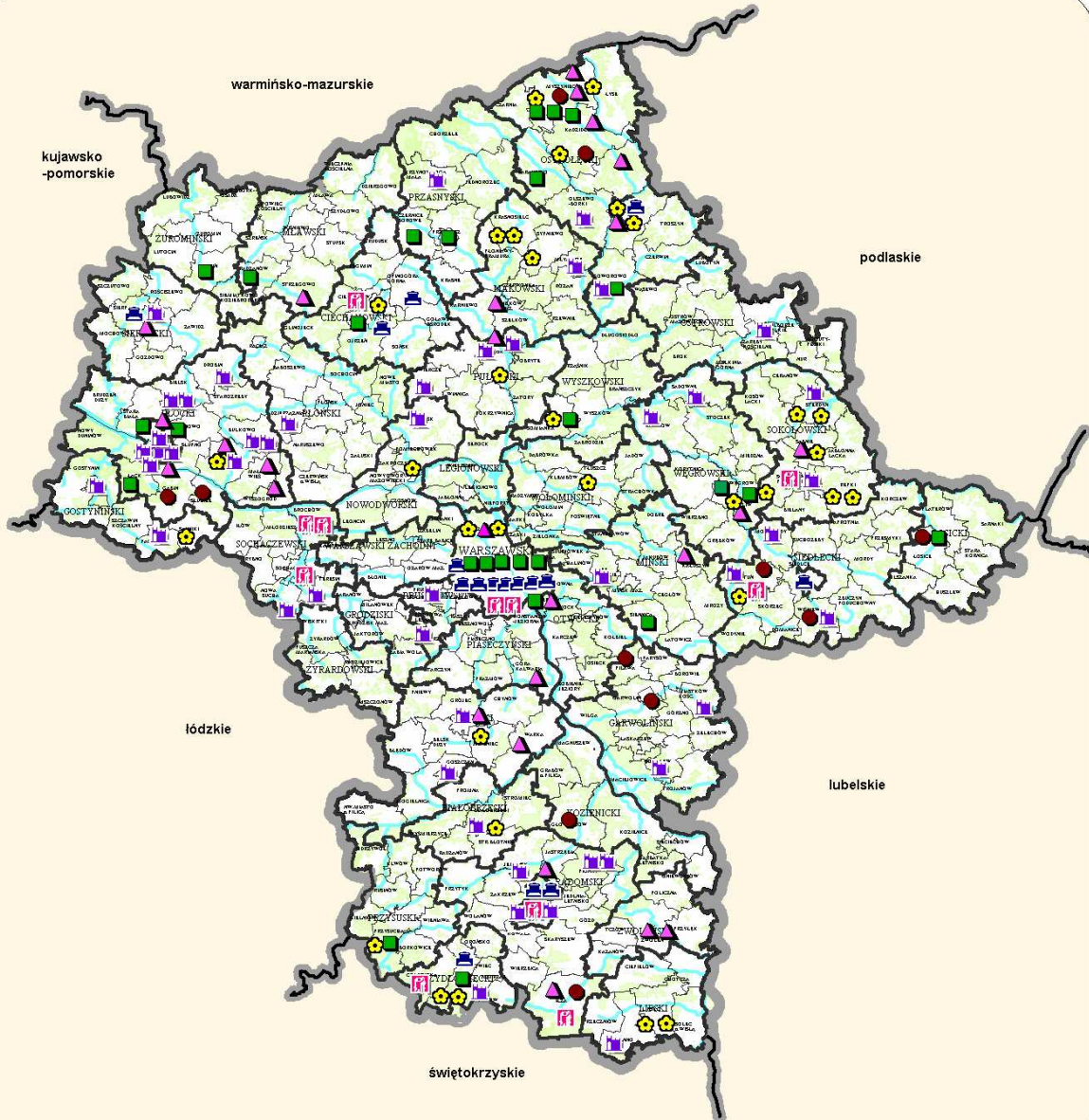

Źródło: Opracowanie własne MBPR OT Płock na podstawie Uchwał Zarządu Mazowieckiego z 2006 r.

Rozmieszczenie przestrzenne zadań dotowanych z budżetu samorządu województwa jest zróżnicowane w zależności od ich rodzaju. Większość projektów z zakresu ochrony i zachowania zasobów niematerialnych dziedzictwa kulturowego realizowanych jest we wschodniej części województwa, na obszarach kultywowania lokalnych tradycji ludowych. W Warszawie z kolei realizowana jest większość zadań dotyczących promocji regionu oraz zadań z zakresu ochrony i udostępniania zasobów zabytków ruchomych zgromadzonych w muzeach. Przestrzenne rozmieszczenie dotacji w zależności od rodzaju projektów przedstawiono na mapach zamieszczonych na końcu opracowania.

Mapa nr 2

Dotacje na realizację zadań z zakresu dziedzictwa kulturowego w 2006 r

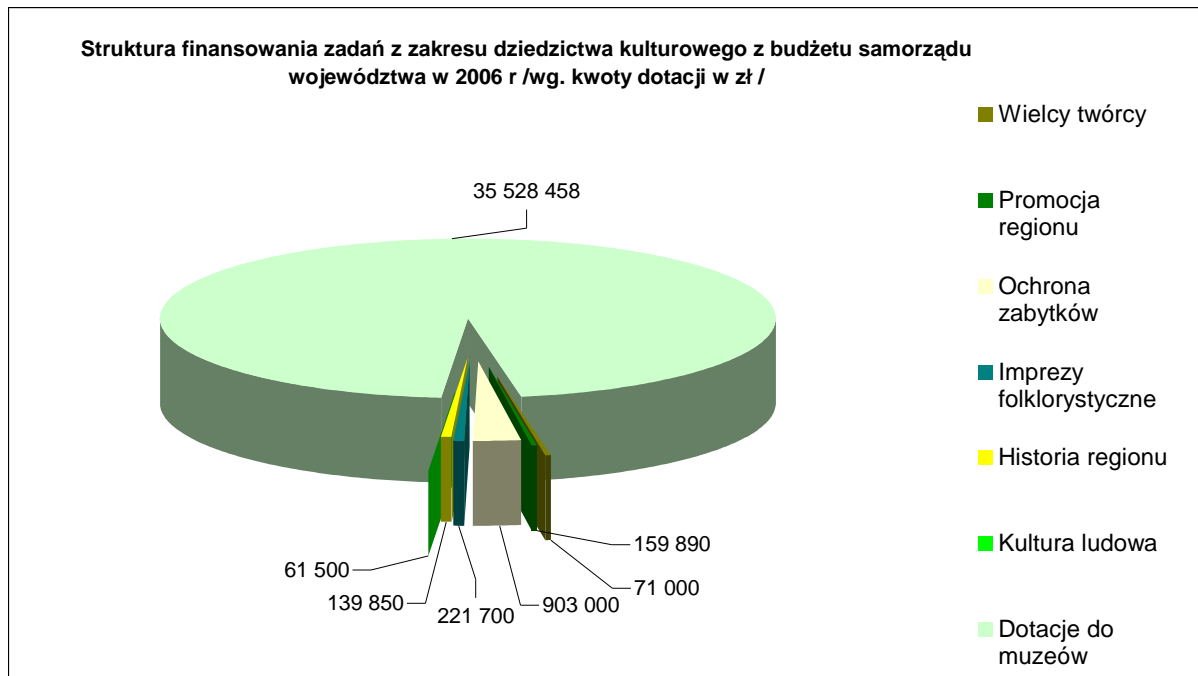
LEGENDA

- wielcy twórcy	- imprezy folklorystyczne	- dotacje do muzeów
- promocja regionu	- historia regionu	
- ochrona zabytków	- kultura ludowa	

Opracowanie MBPR OT Płock na podstawie Uchwał Zarządu Mazowieckiego z 2006 r

Inaczej przedstawia się struktura finansowania realizacji tych zadań. Dotacje przeznaczone dla muzeów stanowią aż 97 % wszystkich środków, a tylko 7% skierowano na zadania ochrony zabytków nieruchomych, dziedzictwa niematerialnego, promocji regionu w tym jego historii oraz upamiętniania miejsc związanych z wielkimi twórcami.

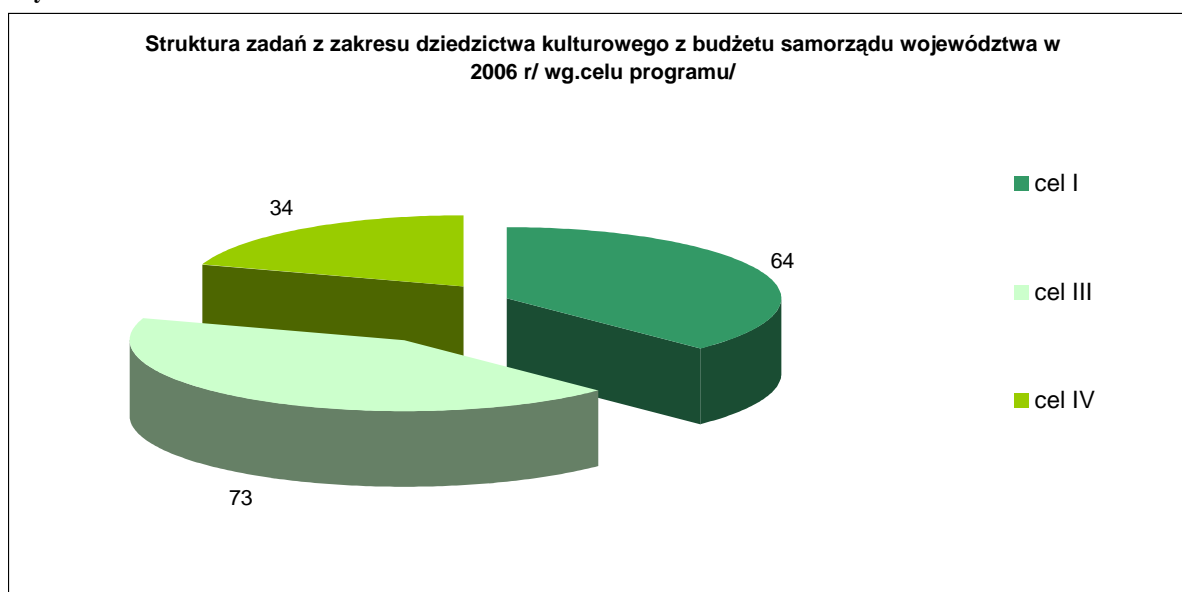
Wykres nr 2

Źródło: Opracowanie własne MBPR OT Płock na podstawie Uchwał Zarządu Mazowieckiego z 2006 r.

Wspieranie finansowe realizacji zadań dotyczących ochrony, zachowania dziedzictwa kulturowego regionu jest jednym z elementów realizacji zapisów Programu. Największą grupę dotowanych zadań, stanowiły projekty realizujące działania celu III, nieco mniejszą realizujące działania celu I, a najmniejszą działania celu IV.

Wykres nr 3

Źródło: Opracowanie własne MBPR OT Płock na podstawie Uchwał Zarządu Mazowieckiego z 2006 r.

W 2007 roku zmieniły się zasady udzielania dotacji na prace przy obiektach zabytkowych. Wprowadzone regulacje są konsekwencją wdrażania zmienionych w 2006 roku zapisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Nowe zasady zostały określone w uchwale nr 24/07 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 19 lutego 2007r.

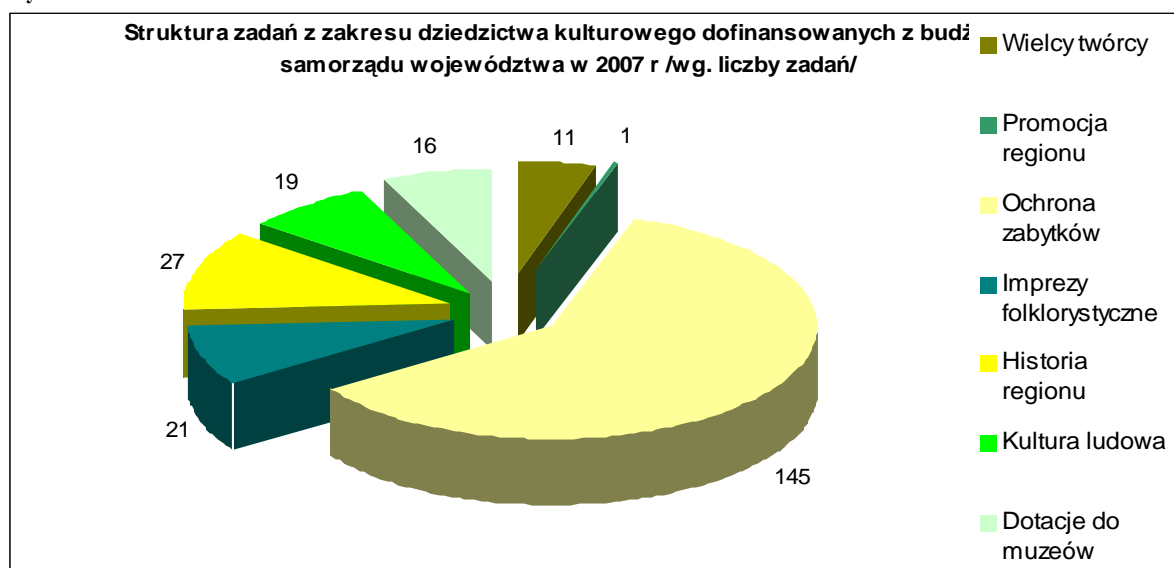
Zgodnie z uchwałą dotacja może być udzielona podmiotom niezaliczonym do sektora finansów publicznych, w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie prac. W szczególnych przypadkach wysokość udzielonej dotacji może wzrosnąć do 100% nakładów. Ma to miejsce w sytuacji, gdy:

- zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
- stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

W 2007 r. 145 zadań realizowanych przez podmioty niezaliczone do sektora finansów publicznych uzyskało zgodę na dofinansowanie prac przy obiektach zabytkowych. Jest to znaczący wzrost w stosunku do roku 2006, kiedy dofinansowaniem objęto tylko 48 zadań. Ze względu na ograniczenie finansowania zadań tylko dla podmiotów niezaliczonych do sektora finansów publicznych prawie wszystkie dofinansowane zadania dotyczyły prac w obiektach sakralnych.

Zadania dotyczące prac przy obiektach zabytkowych stanowiły w 2007 r. ponad 60% zadań dotowanych w tym roku. W sposób widoczny natomiast zmniejszyła się ilość dotacji na promocję regionu.

Wykres nr 4

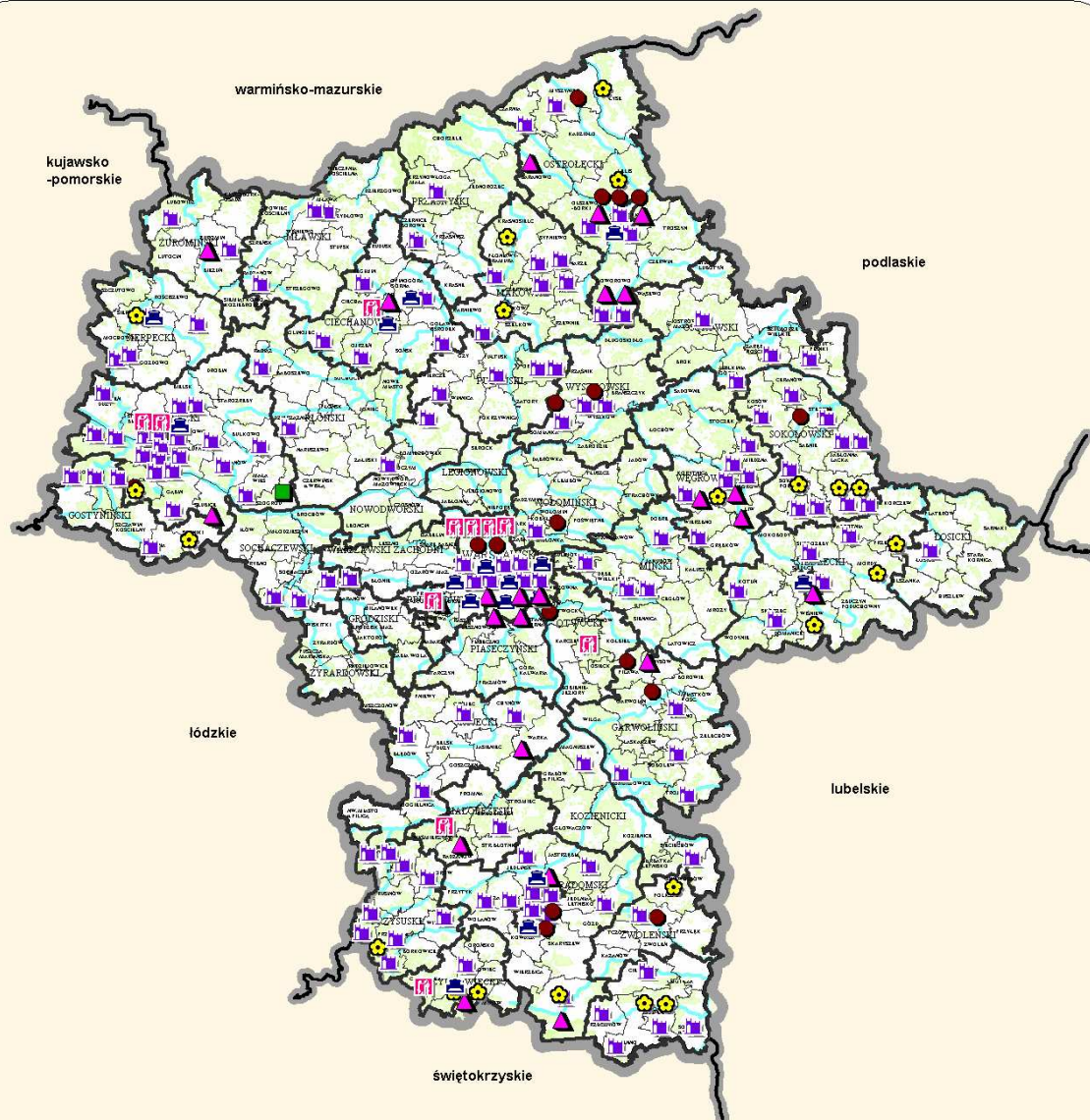

Źródło: Opracowanie własne MBPR OT Płock na podstawie Uchwał Zarządu Mazowieckiego z 2007 r.

Nie nastąpiły generalne zmiany w rozmieszczeniu przestrzennym zadań dotowanych z budżetu Samorządu Województwa.

Mapa nr 3

Dotacje na realizację zadań z zakresu dziedzictwa kulturowego w 2007 r

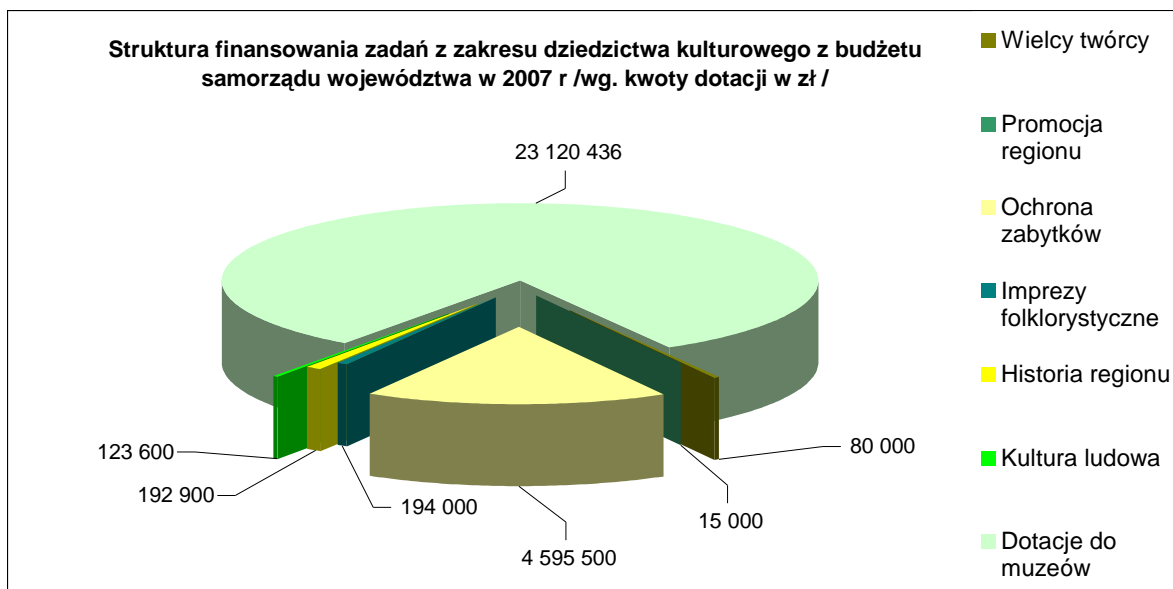
LEGENDA

- wielcy twórcy	- imprezy folklorystyczne	- dotacje do muzeów
- promocja regionu	- historia regionu	
- ochrona zabytków	- kultura ludowa	

Opracowanie MBPR OT Płock na podstawie Uchwał Zarządu Mazowieckiego z 2007r

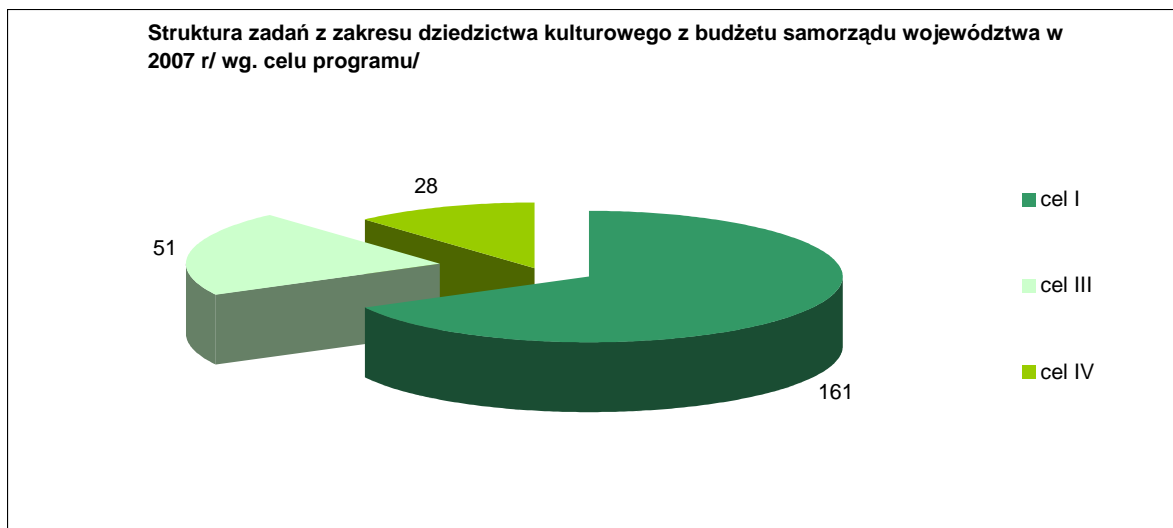
W ślad za zwiększeniem liczby zadań dotyczących prac przy obiektach zabytkowych nastąpiło zwiększenie udziału dotacji na tego typu zadania w ogólnej kwocie dotacji. Nadal największą wartość przedstawiają dotacje do muzeów.

Wykres nr 5

Źródło: Opracowanie własne MBPR OT Płock na podstawie Uchwał Zarządu Mazowieckiego z 2007 r.

Wykres nr 6

Źródło: Opracowanie własne MBPR OT Płock na podstawie Uchwał Zarządu Mazowieckiego z 2007 r.

Nowe możliwości finansowania prac w obiektach zabytkowych w sposób zdecydowany zmieniły strukturę realizacji poszczególnych celów Programu. Największa liczba projektów dotowanych z budżetu województwa realizowała zadania celu I.

Zadania dotowane z budżetu Samorządu Województwa stanowią realizację: celu I, działania 4. „Zapobieganie degradacji zabytków”, celu III, działania 1. „Kreowanie wyobrażeń na temat tożsamości historycznej i kulturowej Mazowsza, z uwzględnieniem specyfiki lokalnej”, działania 2. „Wykorzystanie tożsamości i wartości dziedzictwa jako elementu rozwoju regionalnego i lokalnego”, działania 3. „Wspieranie organizacji pozarządowych w realizacji zadań związanych z edukacją regionalną”, działania 4. „Wspieranie twórczości artystycznej, ludowej o znaczeniu lokalnym, regionalnym i ogólnonarodowym” oraz celu IV, działania 3. „Promocja kultury ludowej Mazowsza” i działania 4. „Wykorzystanie tożsamości kulturowej jako elementu marketingowego”.

- **Kulturalne Stolice Mazowsza**

Samorząd Województwa Mazowieckiego od 2002 r. organizuje i współfinansuje konkurs w wyniku, którego wybierana jest Stolica Kulturalna Mazowsza. Otrzymanie tytułu jest wyróżnieniem dla najbardziej aktywnego ośrodka i jednocześnie ważnym elementem promocji kultury lokalnej, w tym zasobów dziedzictwa kulturowego na arenie wojewódzkiej.

W 2006 roku Stolicą Kulturalną Mazowsza był Płońsk, a w bieżącym roku jest nią Sierpc. Dotychczas stolicami kulturalnymi były następujące ośrodki: Pułtusk (2001), Węgrów (2002), Sokołów Podlaski (2004) i Szydłowiec (2005).

Konkurs jest jednym z elementów wdrażania zapisów Programu – celu III, działania 1. „Kreowanie wyobrażeń na temat tożsamości historycznej i kulturowej Mazowsza, z uwzględnieniem specyfiki lokalnej” i działania 2. „Wykorzystanie tożsamości i wartości dziedzictwa jako elementu rozwoju regionalnego i lokalnego”.

- **Europejskie Dni Dziedzictwa**

Od 1992 roku w Polsce, a od 17 lat w Europie organizowane są Europejskie Dni Dziedzictwa (EDD), należące do najważniejszych wydarzeń promujących różnorodność kulturową krajów europejskich. Celami EDD jest poznanie przez ludność lokalną otaczających zabytków, kształtowanie tożsamości kulturowej oraz zwrócenie uwagi na wartość zabytków i potrzebę ich ochrony poprzez udostępnianie zabytków i innych dóbr kultury na co dzień niedostępnych, albo których zwiedzanie wiąże się z opłatami. Koordynatorem obchodów w Europie z ramienia Rady Europy od czterech lat jest Centro Nacional de Cultura w Lizbonie. W Polsce koordynacja Europejskich Dni Dziedzictwa jest zadaniem Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków (KOBiDZ) a na terenie

województwa mazowieckiego prowadzona jest przez Regionalny Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków w Warszawie – jednostkę terenową KOBiDZ.

Samorząd Województwa Mazowieckiego w porozumieniu z Krajowym Ośrodkiem Badań i Dokumentacji Zabytków od trzech lat włączył się w organizację na Mazowszu EDD.

W 2006 roku przeznaczono na ten cel ponad 130 tys. zł. Dodatkowo samorząd wojewódzki sfinansował (ok.20 tys. zł) druk i dystrybucję plakatów reklamujących EDD.

Wszystkie imprezy i spotkania organizowane w ramach EDD połączone były motywami:

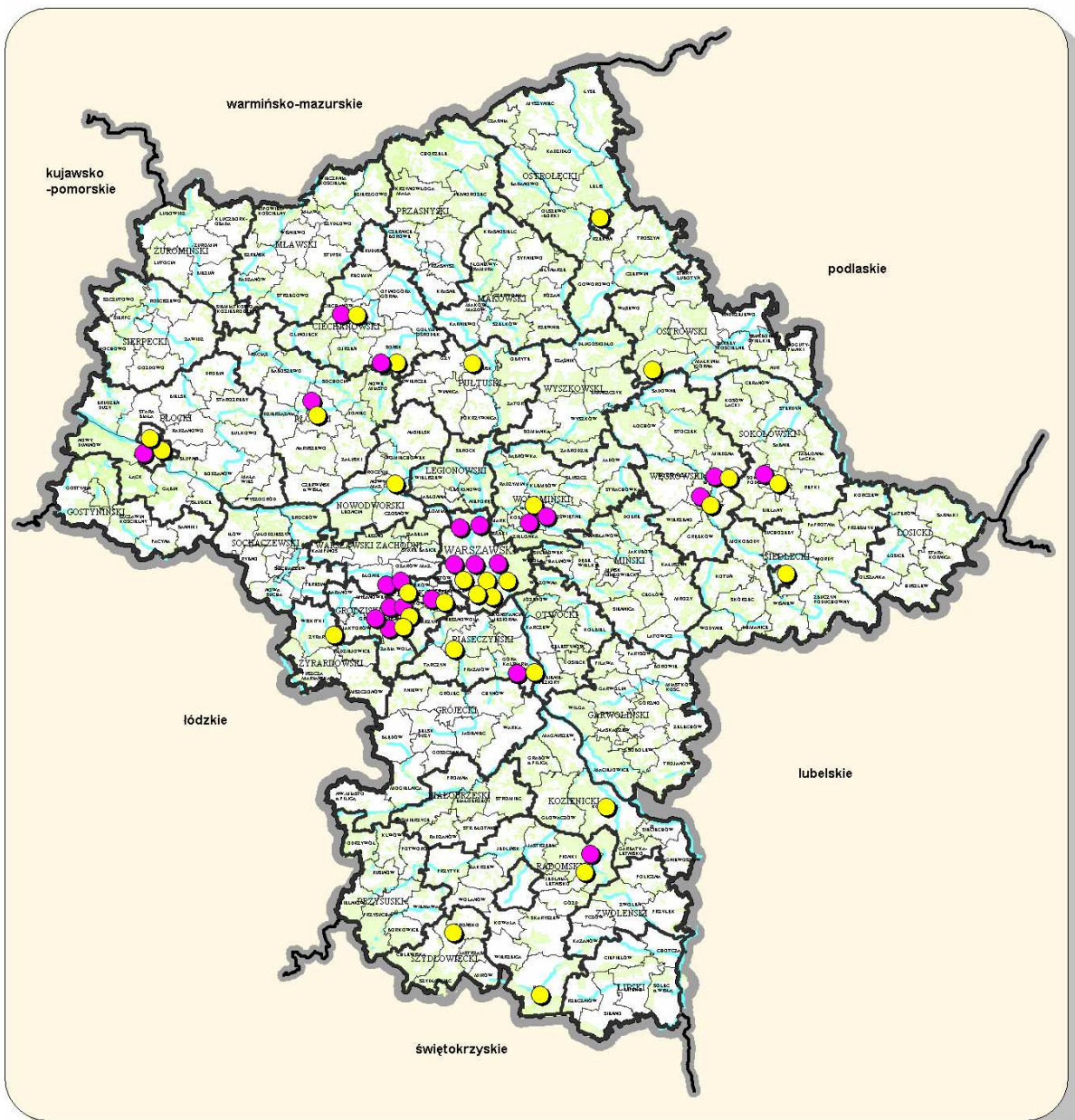
- Tradycje społeczności lokalnych,
- Różnorodność kulturowa w regionach,
- Śladami wielkich twórców kultury.

Uroczysta inauguracja ubiegłorocznej edycji miała miejsce w Płocku, a oficjalne zakończenie w Sokołowie Podlaskim. W ramach cyklu odbyło się szereg imprez organizowanych przez władze samorządowe, instytucje kultury, stowarzyszenia w 17 miejscowościach województwa: Ciechanowie, Czersku, Gołotczyźnie, Liwie, Piasecznie, Płocku, Płońsku, Podkowie Leśnej, Brwinowie, Milanówku, Radomiu, Sokołowie Podlaskim, Siedlcach, Warszawie, Węgrowie, Wołominie i Żyrardowie .

Z roku na rok rośnie liczba uczestników EDD i w bieżącym roku imprezy związane z tym wydarzeniem odbywały się już w 25 miejscowościach. Motto tegorocznych obchodów brzmi „Ludzie gościńca. Wędrowcy, pielgrzymi, tułacze.” W sposób znaczący zwiększyła się także liczba imprez organizowanych w ramach Europejskich Dni dziedzictwa.

W kwietniu br w ramach Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków utworzono Regionalny Ośrodek w Warszawie, z którym Samorząd Województwa współpracował przy organizacji Europejskich Dni Dziedzictwa na Mazowszu. W 2007 roku łączna kwota dotacji z budżetu samorządu województwa wyniosła około 180 tys. złotych. Z dotacji skorzystały jednostki samorządu terytorialnego lub inne instytucje z następujących miast: Płocka, Milanówka, Podkowy Leśnej, Węgrowa, Broku, Warszawy – Ursusa, Piaseczna, Ostrołęki, Żyrardowa, Siedlec, Nowego Dworu Mazowieckiego, Wołomina, Płońska, Liwa, Sokołowa Podlaskiego i Gołotczyzny.

Europejskie Dni Dziedzictwa 2006 - 2007 r

LEGENDA

- Europejskie Dni Dziedzictwa - 2006 r
- Europejskie Dni Dziedzictwa - 2007 r
- granica województwa
- granice powiatów
- granice gmin
- wody
- lasy

Opracowanie MBPR OT Płock

Utrwalanie zasobów dziedzictwa kulturowego w świadomości mieszkańców w ramach Organizacja Europejskich Dni Dziedzictwa stanowi realizację celu III, działania 1 „Kreowanie wyobrażeń na temat tożsamości kulturowej Mazowsza, z uwzględnieniem

4.1.2. Zadania finansowane z funduszy strukturalnych

- **ZPORR**

Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego jest jednym z podstawowych instrumentów finansowania zadań z zakresu ochrony zabytków z funduszy strukturalnych. Dofinansowanie projektów z tego zakresu było możliwe w ramach Priorytetu I w działaniu 1.4 „**Rozwój turystyki i kultury**” oraz Priorytetu III w działaniach 3.1 „**Obszary wiejskie**”, 3.2 „**Obszary restrukturyzowane**” i 3.3 „**Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miejskich, powojaskowych i przemysłowych**”.

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego monitorowało stopień wykorzystania środków w obszarze kultury. Efektem monitoringu jest opublikowany na stronach internetowych ministerstwa raport „Realizacja projektów z zakresu kultury w ramach ZPORR w latach 2004 – 2006 – dotychczasowe doświadczenia”. Zgodnie z przedstawionym podsumowaniem realizacji ZPORR-u, nasze województwo znalazło się na pierwszym miejscu w kraju pod względem wielkości przyznanych dotacji, a na drugim pod względem kosztów całkowitych projektów kulturalnych realizowanych w ramach dofinansowanych zadań..

Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego również przygotował raport podsumowujący realizację ZPORR-u w naszym województwie. W raporcie opublikowanym na stronie www.mazovia.pl przedstawiono wykaz zadań dofinansowanych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Wśród 231 podpisanych umów w ramach działań 1.4, 3.1, 3.2 i 3.3 znalazło się **15 projektów** dotyczących ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego regionu – 15 .

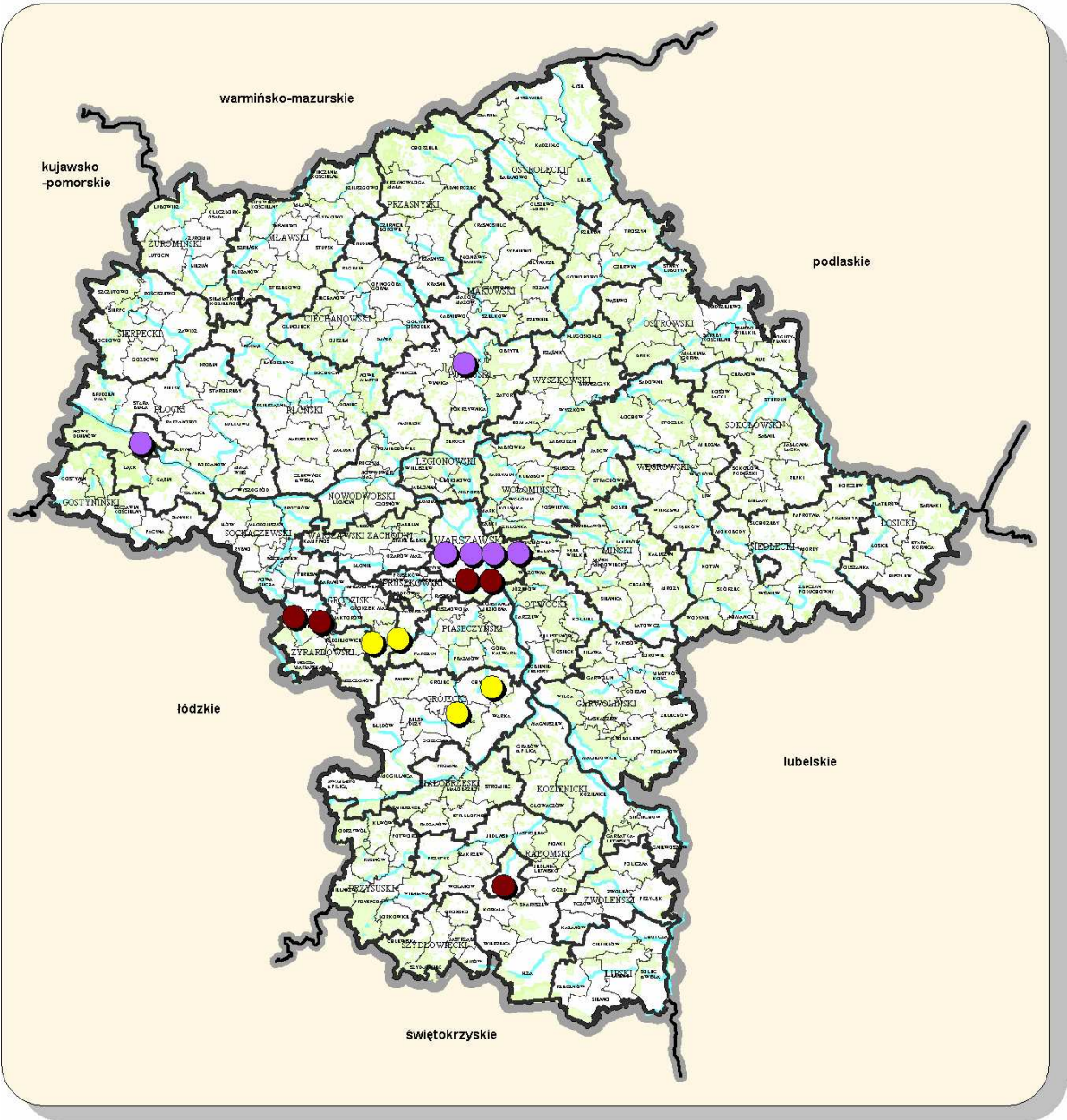
W ramach Priorytetu I działania 1.4 podpisano **6 umów** o dofinansowanie realizacji projektów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego (z 8 wszystkich podpisanych umów).

W ramach Priorytetu III działania 3.1 dofinansowano 4 projekty (ze 160 wszystkich podpisanych umów w tym działaniu), a w działaniu 3.3 wsparcie otrzymało 5 projektów. Wśród 45 projektów dofinansowanych w ramach działania 3.2 nie znalazł się ani jeden projekt z zakresu ochrony zasobów kulturowych regionu.

MIEJSCOWOŚĆ	DZIAŁANIA	TYTUŁEM	BENEFICJENT
Żyrardów	3.3	Rewaloryzacja Parku Dittricha - I etap	Miasto Żyrardów
Warszawa	3.3	Rewitalizacja otoczenia fragmentu muru Getta Warszawskiego	Miasto Stołeczne Warszawa
Warszawa	3.3	Renowacja kamienic praskich o znaczeniu historycznym wraz z adaptacją pomieszczeń na cele społeczne	Miasto Stołeczne Warszawa
Żyrardów	3.3	Rewaloryzacja Parku Dittricha - II i III etap	Miasto Żyrardów
Pieczyska	3.1	Remont i konserwacja kościoła neogotyckiego	Parafia p.w. Najświętszej Marii Panny
Żabia Wola	3.1	Restauracja obiektu dziedzictwa kulturowego - Dom Kultury	Gmina Żabia Wola
Jasieniec	3.1	Restauracja barokowego kościoła w parafii p. w. Św. Rocha	Parafia kościoła Rzymsko-Katolickiego p.w. Św. Rocha
Podkowa Leśna	3.1	Rewitalizacja i adaptacja Pałacyku na Centrum Kultury i Inicjatyw Obywatelskich	Miasto Podkowa Leśna
Radom	3.3	Renowacja budynku przy ul. Reja 5 i jego adaptacja na cele społeczno-gospodarcze	Gmina Miasta Radomia
Warszawa	1.4	Remont i przebudowa Pałacu pod Blachą w zespole Zamku Królewskiego	Zamek Królewski Pomnik Historii i Kultury Narodowej
Warszawa	1.4	Restauracja wnętrz pierwszego w Polsce muzeum sztuki - Muzeum Pałac w Wilanowie	Muzeum Pałac w Wilanowie
Warszawa	1.4	Rewitalizacja zabytkowego obszaru Uniwersytetu Warszawskiego przy Krakowskim Przedmieściu	Uniwersytet Warszawski
Płock	1.4	Przebudowa Opactwa Pobenedyktyńskiego oraz Oficyny przy Domu Pod Trąbami na Wzgórzu Tumskim	Diecezja Płocka
Pułtusk	1.4	Konserwacja i modernizacja Zamku w Pułtusku	Stowarzyszenie "Wspólnota Polska"
Warszawa	1.4	Muzeum Policji w Pałacu Mostowskich-nowy obiekt na mapie życia kulturalnego stolicy	Komenda Stołeczna Policji

Mapa nr 5

Dofinansowanie projektów z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego w ramach ZPORR

LEGENDA

- dofinansowanie w ramach działań 1.4
- dofinansowanie w ramach działań 3.1
- dofinansowanie w ramach działań 3.3

- granica województwa
- granice powiatów
- granice gmin
- lasy
- wody

Opracowanie MBPR OT Płock na podstawie podsumowania realizacji ZPORR w woj. mazowieckim w latach 2004-2007 stan na 24.01.2007r

Zadania dofinansowane w ramach działań 1.4, 3.1 oraz 3.3 stanowią realizację celu I, działania 3. „Ekspozycja zabytków o szczególnej wartości” i działania 4. „Zapobieganie degradacji zabytków” oraz celu II, działania 3. „Wspieranie rewitalizacji zespołów ruralistycznych i urbanistycznych”.

- **SPO Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich**, działanie 2.3. Odnowa oraz zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego.

Pomoc w ramach działania 2.3. cieszyła się bardzo dużym zainteresowaniem wśród jednostek samorządu terytorialnego i instytucji kultury. Województwo Mazowieckie otrzymało najwyższą w kraju kwotę dofinansowania tj. 41,5 mln zł. Zadania dotyczące zachowania i ochrony dziedzictwa kulturowego zgłaszane w ramach działania stanowiły niewielki odsetek wniosków. W kategorii projektów „rewitalizacja lub adaptacja obiektów zabytkowych, połączona z ich remontem, użytkowanych na cele publiczne oraz odnawianie lub konserwacja lokalnych pomników historii i miejsc pamięci” wsparcie otrzymało 10 projektów z następujących miejscowości: Biezuń, Czernice Borowy, Kotuń (2 projekty), Liw, Mogielnica, Ostrołęka, Przasnysz, Rościszewo, Stanisławów.

Zgłoszone projekty stanowiły realizację celu I, działania 4. „Zapobieganie degradacji zabytków” oraz celu III, działania 2. „Wykorzystanie tożsamości i wartości dziedzictwa jako elementu rozwoju regionalnego i lokalnego”.

4.1.3. Działania Urzędu Marszałkowskiego i jednostek podległych

Realizacja Programu odbywa się poprzez działania **Departamentu Kultury, Promocji i Turystyki Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego** takie jak:

- współpraca z Regionalnym Ośrodkiem Badań i Dokumentacji Zabytków w Warszawie w ramach organizacji Europejskich Dni Dziedzictwa na Mazowszu pod patronatem Marszałka Województwa Mazowieckiego – cel III programu;

- współorganizacja konkursu „Mazowieckie Zdarzenie Muzealne – Wierzba” – cel III i IV Programu;
- przygotowywanie i publikacja materiałów promujących zasoby dziedzictwa kulturowego Mazowsza, prezentacja zasobów dziedzictwa na targach krajowych i zagranicznych – cel IV Programu;
- prowadzenie spraw z zakresu udzielania dotacji na prace przy obiektach zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków – cel I Programu.

Realizując zadania ustanowione w zarządzeniu Marszałka członkowie **Zespołu powołanego do spraw monitorowania, rozwijania i popularyzowania** Programu podejmowali szereg działań propagujących Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami:

- prezentacja Programu na spotkaniu przedstawicieli Wojewódzkich Urzędów Marszałkowskich z wojewódzkimi konserwatorami zabytków i dyrektorami Regionalnych Ośrodków Badań i Dokumentacji Zabytków się w Warszawie w dniach 13 i 14 grudnia 2006r.
- prezentacja Programu na spotkaniu w Radziejowicach w dniu 13 lutego 2007r., zorganizowanym przez Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków z przedstawicielami władz samorządowych, przedstawicielami instytucji kultury, promocji i turystyki oraz działaczami miejscowych stowarzyszeń.
- prezentacja Programu na spotkaniu z delegacją z Szanghaju, które odbyło się 12 czerwca 2007r. w Warszawie w Sali Konferencyjnej Kancelarii Sejniku.
- Prezentacja Programu w ramach szkolenia studentów KSAP-u w siedzibie MBPR w Warszawie 26 czerwca 2007r.
- Krótkie prezentacje celów Programu w ramach szkolenia dla urzędników Urzędu Marszałkowskiego.
- Informacja o celach i zadaniach programu zawarta w prezentacji „Ochrona dziedzictwa kulturowego w Strategii Rozwoju województwa Mazowieckiego” na konferencji „Mateczniki kultury na Mazowszu” w Ciechanowie 26 kwietnia 2007r.
- Prezentacja Programu na stronach www.mazovia.pl.

Zespół podejmował również działania służące realizacji celu V Programu, a mianowicie kreowaniu pasm turystyczno – kulturowych. W działania te wpisuje się spotkanie

w Radziejowicach, którego tematem była między innymi koncepcja szlaku kulturowego pn. „Szlaki Dziedzictwa” – Park Kulturowy im. Józefa Chełmońskiego.

Działania jednostek podległych samorządowi województwa:

- Geodety Województwa Mazowieckiego
 - opracowywanie w ramach Mazowieckiego Systemu Informacji Przestrzennej interaktywnej mapy województwa z warstwą zabytków (wymagającą jednak uzupełnienia i korekty). Jest to realizacja celu I, działania 1. „Opieka nad zabytkami nieruchomymi – rozpoznanie i weryfikacja zasobów środowiska kulturowego” oraz celu IV, działania 1. „Opracowanie i wdrażanie systemu informacji o najcenniejszych zabytkach regionu, ze szczególnym uwzględnieniem Warszawy jako metropolii o znaczeniu europejskim” i działania 2. „Wykorzystanie nowoczesnych technologii do zwiększania dostępności dorobku kultury regionalnej”.

Powyższe zadanie wymaga kontynuacji działań nad wdrażaniem systemu oraz usprawnienia zasad współpracy i odpowiedzialności za wprowadzane dane.
- Mazowieckiego Biura Planowania Regionalnego
 - Opracowanie Koncepcji szlaków turystyczno – kulturowych (pasma: Wisły, Pilicy, Narwi, Omulwi, Bugu, Wilgi, Wkry, Skrwy);
 - Opracowanie wspólnie z Biurem Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego „Studium możliwości wzmocnienia powiązań pomiędzy Warszawą i Łodzią”, w części dotyczącej kształtowania powiązań - realizacja wspólnych zadań w zakresie rozwoju turystyki w układach pasmowych (Pilicy, Bzury i w paśmie kolejowym).

Powyższe opracowania stanowią realizację celu V, działania 1. „Kreowanie powiązań przyrodniczo – kulturowych w województwie ze szczególnym uwzględnieniem szlaków nadrzecznych”:

4.1.4. Informacje dodatkowe, przykłady realizacji zadań finansowanych przez inne podmioty

- Działania dofinansowane z budżetu państwa

W latach 2006 – 2007 wzrosły kwoty przeznaczone w budżecie Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego na ochronę zabytków. Dofinansowanie prac konserwatorsko – remontowych w obiektach zabytkowych ma miejsce w ramach **Programu Operacyjnego Dziedzictwo Kulturowe** priorytetu 1. „**Rewaloryzacja zabytków ruchomych i nieruchomych**”.

W 2006 roku dofinansowanie otrzymało 9 zadań z naszego województwa, w tym m.in. konserwacja renesansowych polichromii w Bazylice w Pułtusku, konserwacja i renowacja willi „Milusin” w Sulejówku, prace konserwatorskie w krypcie kościoła Św. Kazimierza w Warszawie, remont elewacji frontowej oraz wież w kościele Św. Anny w Sterdynie.

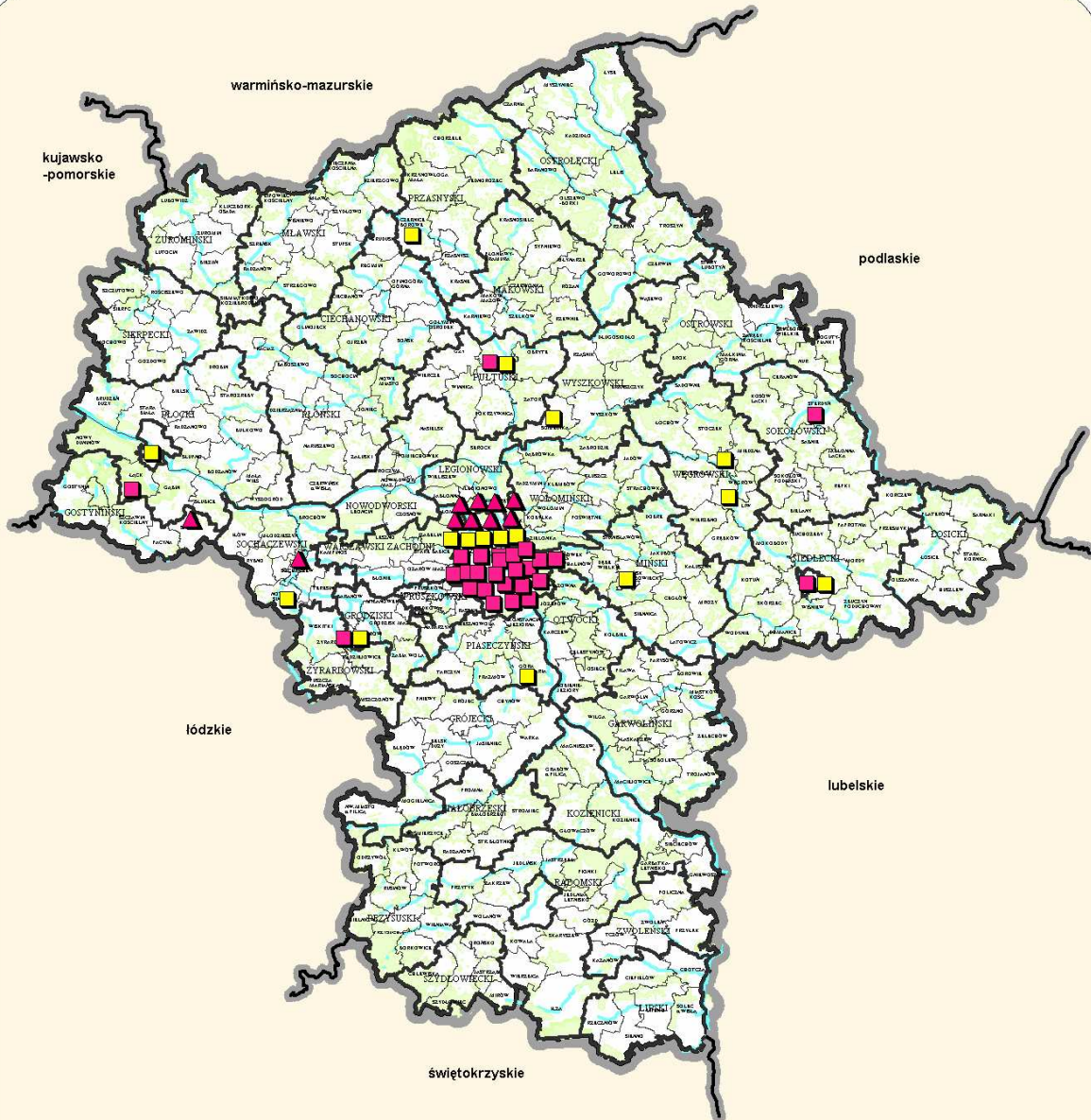
W 2007 r. w ramach drugiego naboru wniosków do PO Dziedzictwo Kulturowe, obejmującego zabytki sakralne i świeckie z województw: dolnośląskiego, mazowieckiego, podkarpackiego, podlaskiego, świętokrzyskiego i wielkopolskiego, wsparcie otrzymało 8 projektów z naszego województwa, w tym m.in. remont fundamentów zabytkowego dworu - Muzeum Zbrojowni na Zamku w Liwie, osuszenie i wykonanie izolacji przy wejściu do zamku - Moście Arkadowym na Zamku w Pułtusku, renowacja parku w Rostkowie gm. Czernice Borowe.

W ramach Programu Operacyjnego Dziedzictwo Kulturowe priorytetu 2. „Rozwój instytucji muzealnych” wsparcie otrzymały następujące placówki: Muzeum Narodowe, Muzeum Niepodległości i Państwowe Muzeum Etnograficzne w Warszawie, Muzeum Mazowsza Zachodniego w Żyrardowie, Muzeum Mazowieckie w Płocku, Muzeum Regionalne w Siedlcach oraz Muzeum Pałac w Wilanowie, a także Biblioteka, Muzeum i Archiwum Warszawskiego Towarzystwa Muzycznego im. Stanisława Moniuszki .

Od 2007 roku ogłoszono nabór do nowego programu operacyjnego „Wyspiański”, w ramach którego 8 wniosków z naszego województwa rozpatrzono pozytywnie, w tym między innymi wniosek Mazowieckiego Centrum Kultury i Sztuki w Warszawie.

Mapa nr 6

Dofinansowanie projektów z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego w ramach programów operacyjnych

PO Dziedzictwo Kulturowe

- dofinansowanie w 2006 r
- dofinansowanie w 2007 r

PO Fryderyk Chopin

- ▲ dofinansowanie w 2006 r

- granica województwa
- granice powiatów
- - - granice gmin
- wody
- lasy

Opracowanie MBPR OT Płock na podstawie informacji www.MKiDN

- Działania innych podmiotów

- **Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie** realizując projekt badawczy „Zabytkowy krajobraz kulturowy, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni” zorganizowała dwie międzynarodowe konferencje: w 2006r. – Ochrona i użytkowanie zabytkowych parków, ogrodów, cmentarzy i innych form zaprojektowanej zieleni oraz ich promocja w środowisku społecznym oraz w 2007 r – Ochrona i użytkowanie krajobrazu kulturowego oraz jego promocja w środowisku społecznym. Projekt miał na celu określenie standardów i zasad dotyczących badań, konserwacji, restauracji i użytkowania społecznych obiektów zabytkowych, jakimi są parki, ogrody i krajobrazy kulturowe. Realizacja konferencji stanowi realizację celu I, działania 2. „Integracja systemów ochrony krajobrazu kulturowego, przyrody i dziedzictwa kulturowego”

- **Samorząd powiatu piaseczyńskiego zlecając Krajowemu Ośrodkowi Badań i Dokumentacji Zabytków opracowanie informatora o obiektach zabytkowych powiatu (Działem Badań i Dokumentacji Zabytków Warszawy i Mazowsza)** wydał publikację przygotowaną przez obecny zespół ROBiDZ w W-wie – „Zabytki powiatu piaseczyńskiego”. Publikacja oprócz informacji o zachowanym dziedzictwie regionu, jego cechach i wartościach zawiera także zbiór zasad postępowania właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych w świetle obowiązujących przepisów.

Publikacja realizuje cel I. Działanie 3. „Eksponowanie zabytków o szczególnej wartości i działanie 4. „Zapobieganie degradacji zabytków” oraz cel III, działanie 1. „Kreowanie wyobrażeń na temat tożsamości historycznej i kulturowej Mazowsza, z uwzględnieniem specyfiki lokalnej”.

- **Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków.**

Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków i Zamek Królewski w Warszawie przy współpracy Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków i samorządów lokalnych są organizatorami cyklu spotkań „Dziedzictwo kulturowe szansą rozwoju regionu - ochrona i promocja zabytków Mazowsza”, odbywających się w ramach Piątków konserwatorskich na Zamku Królewskim. W czasie spotkań prezentowane są projekty z zakresu problematyki ochrony i zachowania zabytków. Spotkania stanowią swoiste formy wymiany doświadczeń i poglądów nt. aktywnej realizacji polityki przestrzennej miast i gmin w kontekście zachowania i wykorzystania zabytków dla rozwoju lokalnego. W 2007 roku odbyły się cztery spotkania w których podejmowano kolejno tematykę:

- Węgrów –miasto Jana Dobrogosta Krasieńskiego. Działania rewitalizacyjne w obrębie zabytkowej przestrzeni rynku 02.03.2007
- Nowy Dwór Mazowiecki – „200 lat Twierdzy Modlin” – potencjał, problemy, partnerstwo 20.04.2007
- Wołomin –„Ossów Wrota Bitwy Warszawskiej 1920 roku” – potencjał i partnerstwo 18.05.2007
- Pułtusk– koncepcja skansenu archeologicznego pod dziedzińcem zamku w Pułtusku 16.11.2007

Planowane jest ostatnie spotkanie w tym cyklu

- Milanówek– Centrum Kultury w Willi Waleria w Milanówku (7.03.2008 r.).

4.2. Monitoring realizacji celów Programu

Poniższy monitoring realizacji celów Programu przeprowadzono w oparciu o zestaw wskaźników zawartych w załączniku do Programu. W zestawieniu uwzględniono wyłącznie zadania finansowane w całości lub części z budżetu Samorządu Województwa oraz Zintegrowanego Programu Rozwoju Regionalnego, a także w ramach Programu Operacyjnego Dziedzictwo Kulturowe.

4.2.1. Cel: Zachowanie materialnej i niematerialnej spuścizny historycznej regionu

W latach 2006-2007 cel był realizowany przede wszystkim poprzez działania w ramach zapobiegania degradacji zabytków w formie dotacji do prac przy obiektach zabytkowych, a także poprzez działania służące eksponowaniu zabytków o szczególnej wartości m.in. jako realizacje zadań zapisanych w Wieloletnim Planie Inwestycyjnym oraz wspieranych w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego.

Pomimo wcześniejszych deklaracji samorządy lokalne w naszym województwie nie wykorzystują nowej formy ochrony zabytków wprowadzonej ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, jaką jest park kulturowy. Od chwili wejścia w życie w/w ustawy na terenie województwa mazowieckiego nie został utworzony żaden park kulturowy.

Nie podjęto także działań kształtowania i promocji postaw służących ochronie zabytków.

Wskaźniki realizacji:

– liczba publikacji dotyczących zasobów dziedzictwa kulturowego i historii regionu	21
– liczba zrealizowanych lokalnych programów rewitalizacji	5
– liczba utworzonych parków kulturowych	0
– liczba zrewaloryzowanych obiektów lub obszarów zabytkowych	211
– liczba zorganizowanych konferencji dot. ochrony zabytków	7

4.2.2. Cel: Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego wsi i miast historycznych

Cel był realizowany głównie poprzez wspieranie działań samorządów lokalnych w zakresie wdrażania programów rewitalizacji zespołów urbanistycznych (dofinansowanych ze ZPORR).

Nie wypracowano jeszcze modelu wdrażania programów rewitalizacji centrów małych miast historycznych, a także nie podjęto promocji tradycyjnych wzorców lokalnej architektury.

Wskaźniki realizacji:

– liczba warsztatów poświęconych lokalnym programom rewitalizacji miast historycznych	4
---	---

4.2.3. Cel: Utrwalanie zasobów dziedzictwa kulturowego w świadomości mieszkańców

W szerokim zakresie realizowano w latach 2006-2007 działania dotyczące kreowania wyobrażeń na temat historycznej i kulturowej tożsamości Mazowsza, wykorzystywania wartości dziedzictwa jako elementów rozwoju lokalnego i regionalnego, wspierania twórczości turystycznej, ludowej o znaczeniu lokalnym i regionalnym.

Zadania z tego zakresu dotowane były zarówno z budżetu województwa jak również z funduszy strukturalnych (w ramach ZPORR i SPO Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich).

Wspierano także działania organizacji pozarządowych w realizacji zadań związanych z edukacją regionalną.

Wskaźniki realizacji:

– liczba uczestników współpracujących przy opracowaniu przewodników „Małe ojczyzny Mazowsza”	22
– liczba projektów edukacyjnych dotyczących historii regionu	6
– liczba publikacji, wystaw i innych form upowszechniania dokumentacji dorobku kultury ludowej	38

4.2.4. Cel: Promocja walorów kulturowych Mazowsza z wykorzystaniem nowoczesnych technologii

Cel realizowany był w latach 2006-2007 głównie poprzez działania mające na celu promocję kultury ludowej Mazowsza, wykorzystanie tożsamości kulturowej jako elementu marketingowego.

Zadania realizowane były zarówno przez Urząd Marszałkowski i jednostki podległe, jak również przez inne podmioty dotowane z budżetu województwa.

W ramach działania służącego wykorzystaniu nowoczesnych technologii do zwiększenia dostępności i dorobku kultury regionalnej oraz wdrażania systemu informacji o najmniejszych zabytkach opracowano interaktywną mapę z warstwą zabytków funkcjonującą w ramach Mazowieckiego Systemu Informacji Przestrzennej. Działania te wymagają kontynuacji oraz usprawnienia wdrażania, a także uzupełnienia i weryfikacji informacji.

Wskaźniki realizacji:

– liczba tytułów informatorów i materiałów promujących walory historyczne regionu	34
– liczba zorganizowanych imprez folklorystycznych	85
– liczba utworzonych portali internetowych, liczba stron zawierająca promocję Ziemi Mazowieckiej	1
– liczba „spotów” reklamowych promujących walory historyczne województwa mazowieckiego	0

4.2.5. Cel: Zwiększenie dostępności obiektów zabytkowych poprzez ich wykorzystanie dla funkcji turystycznych, kulturalnych i edukacyjnych – kreowanie pasm przyrodniczo – kulturowych

Realizacja celu polegała przede wszystkim na działaniach służących kreowaniu powiązań przyrodniczo – kulturowych w województwie i obejmowała opracowanie koncepcji szlaków turystyczno-kulturowych dla pasm: Wisły, Pilicy, Bugu i Liwca, Narwi i Omulwi, Wilgi, Wkry i Skrwy wykonanych w Mazowieckim Biurze Planowania Regionalnego w Warszawie.

Dotychczas Samorząd Województwa nie podjął działań wspierających komercyjne wykorzystanie obiektów zabytkowych oraz nie opracowano modelu wykorzystania zadań opieki nad zabytkami dla generowania nowych miejsc pracy.

Wskaźniki realizacji:

- liczba powstałych szlaków turystyczno – kulturowych w ramach pasm* 3

5. Wnioski z monitoringu realizacji Programu

Przygotowane sprawozdanie jest pierwszym raportem z realizacji Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2006-2007. Niespełna dwuletni okres wdrażania zapisów tego nowego dokumentu programowego może przedstawić nie w pełni miarodajny obraz realizacji celów zapisanych w Programie. Tym niemniej można dostrzec różnice w intensywności realizacji poszczególnych działań oraz wskazać obszary jeszcze nie realizowane.

Należy podkreślić, że w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Mazowieckiego (który będzie jednym z instrumentów wdrażania Programu) uwzględniono kierunki działań dotyczących opieki nad zabytkami zapisane w Programie.

Z analizy zadań realizowanych w regionie wynika, że:

- **Wszystkie cele Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2006 - 2009 były realizowane**, chociaż nie wszystkie w jednakowym stopniu; największa liczba zadań dotyczyła realizacji celu I-szego „Zachowanie materialnej i niematerialnej spuścizny

* dotyczy porozumień podpisanych pomiędzy województwem mazowieckim, a innymi podmiotami lub wspieranych przez samorząd województwa

historycznej regionu, a w ramach tego celu działania 4. „Zapobieganie degradacji zabytków” co w głównej mierze prac wynika z realizacji Uchwały nr 24/07 Sejmiku Województwa Mazowieckiego.

- **Nie podjęto realizacji wszystkich działań zapisanych w Programie;** dotyczy to przede wszystkim działań w ramach celu II „Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego wsi i miast historycznych”: działania 1. „Wypracowanie modelu wdrażania lokalnych programów rewitalizacji centrów małych miast historycznych” i działania 2. „Promowanie tradycyjnych wzorców lokalnej architektury”.

W kolejnych latach realizacji Programu należy:

- Kontynuować działania samorządu wspierające zadania realizujące cele I, III i IV Programu, zwłaszcza dotyczące zapobieganiu degradacji zabytków, wspieraniu twórczości ludowej, promocji historii regionu i jego folkloru, kreowaniu pasm turystyczno – kulturowych. W ramach tych celów należy zwiększyć działania dotyczące kształtowania postaw promujących ochronę zabytków, wspieranie rewitalizacji, zwłaszcza rewitalizacji zespołów ruralistycznych, wykorzystania nowoczesnych technologii dla promocji kultury regionu i zwiększania dostępności do niej.
- Rozpocząć działania realizujące cel II i V, dotyczące wypracowania modelu wdrażania lokalnych programów rewitalizacji, promowania wzorców architektury lokalnej, wspieranie komercyjnego wykorzystania zabytków na cele kulturalne, turystyczne i edukacyjne, a także opracowania modelu wykorzystania zadań opieki nad zabytkami dla generowania nowych miejsc pracy oraz działania w ramach celu I - integracji systemów ochrony krajobrazu, przyrody i dziedzictwa kulturowego np. poprzez tworzenie parków kulturowych.
- Zapewnić większą spójność pomiędzy różnymi działaniami Samorządu Województwa w zakresie wspierania konserwacji, renowacji i prac remontowych w obiektach zabytkowych służących poprawie stanu zachowania zabytków oraz wykorzystaniu obiektów zabytkowych na cele komercyjne. Dotychczasowe doświadczenia wskazują na brak spójności w tym zakresie - dofinansowanie z budżetu samorządu województwa na zachowanie obiektów zabytkowych dotyczy **wyłącznie podmiotów nie należących do sektora finansów publicznych**, natomiast Program zakłada większe wykorzystanie zabytków na cele turystyczne, kulturalne i inne komercyjne.

- W szerszym stopniu promować wiedzę o zapisach Programu w środowisku ekspertów decydujących o rozdziale środków z funduszy strukturalnych.

Należy zwrócić uwagę, że w opracowanych założeniach dotyczących merytorycznej oceny projektów składanych w ramach RPO, dużą rangę otrzymała zgodność projektu z dokumentami strategicznymi i programowymi województwa, a w tym m.in. z Programem.

Spis treści:

1.	Podstawa prawna, cel i zakres monitoringu	2
2.	Aktualne tendencje ochrony zabytków	3
2.1.	Ochrona dziedzictwa materialnego	3
2.2.	Ochrona dziedzictwa niematerialnego	4
3.	Uwarunkowania prawne i finansowe	5
3.1.	Zmiany w przepisach prawnych i krajowych dokumentach programowych i strategicznych.....	6
3.2.	Zgodność z polityką Samorządu Województwa	6
3.3.	Finansowe ramy realizacji zadań służących ochronie dziedzictwa kulturowego	7
4.	Realizacja Programu	10
4.1.	Monitoring działań	12
4.1.1.	Działania finansowane w całości lub części z budżetu samorządu województwa.....	12
4.1.2.	Zadania finansowane z funduszy strukturalnych	23
4.1.3.	Działania Urzędu Marszałkowskiego i jednostek podległych	26
4.1.4.	Informacje dodatkowe, przykłady realizacji zadań finansowanych przez inne podmioty	29
4.2.	Monitoring realizacji celów Programu.....	32
4.2.1.	Cel: Zachowanie materialnej i niematerialnej spuścizny historycznej regionu.....	32
4.2.2.	Cel: Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego wsi i miast historycznych	33
4.2.3.	Cel: Utrwalanie zasobów dziedzictwa kulturowego w świadomości mieszkańców	33
4.2.4.	Cel: Promocja walorów kulturowych Mazowsza z wykorzystaniem nowoczesnych technologii	34
4.2.5.	Cel: Zwiększenie dostępności obiektów zabytkowych poprzez ich wykorzystanie dla funkcji turystycznych, kulturalnych i edukacyjnych – kreowanie pasm przyrodniczo – kulturowych	35
5.	Wnioski z monitoringu realizacji Programu	35

Spis map poza tekstem:

- Mapa nr 1. Dotacje na realizację zadań z zakresu dziedzictwa kulturowego w 2006r.
– wielcy twórcy
- Mapa nr 1a. Dotacje na realizację zadań z zakresu dziedzictwa kulturowego w 2007r.
– wielcy twórcy
- Mapa nr 2. Dotacje na realizację zadań z zakresu dziedzictwa kulturowego w 2006r.
– promocja regionu

- Mapa nr 2a. Dotacje na realizację zadań z zakresu dziedzictwa kulturowego w 2007r.
– promocja regionu
- Mapa nr 3. Dotacje na realizację zadań z zakresu dziedzictwa kulturowego w 2006r.
– ochrona zabytków
- Mapa nr 3a. Dotacje na realizację zadań z zakresu dziedzictwa kulturowego w 2007r.
– ochrona zabytków
- Mapa nr 4. Dotacje na realizację zadań z zakresu dziedzictwa kulturowego w 2006r.
– imprezy folklorystyczne
- Mapa nr 4a. Dotacje na realizację zadań z zakresu dziedzictwa kulturowego w 2007r.
– imprezy folklorystyczne
- Mapa nr 5. Dotacje na realizację zadań z zakresu dziedzictwa kulturowego w 2006r.
– historia regionu
- Mapa nr 5a. Dotacje na realizację zadań z zakresu dziedzictwa kulturowego w 2007r.
– historia regionu
- Mapa nr 6. Dotacje na realizację zadań z zakresu dziedzictwa kulturowego w 2006r.
– kultura ludowa
- Mapa nr 6a. Dotacje na realizację zadań z zakresu dziedzictwa kulturowego w 2007r.
– kultura ludowa